

O antologie*

De mai bine de doisprezece ani, micul și încântătorul oraș în care s-a născut Rimbaud este o adevărată capitală mondială a marionetei. Aici, celebra noastră compatriotă doamna Margareta Niculescu, conduce Institutul Mondial al Marionetei și Școala Superioară Națională de Arte ale Marionetei pe care a înființat-o, coordonând totodată importanta publicație de specialitate „Puck” și o interesantă colecție de studii dedicată teatrului de păpuși. Nu este deci de mirare că una dintre cărțile de mare importanță pentru noi, pe care aș compara-o cu celebra „L'Art du Théâtre” a lui Odette Aslan, a apărut în acest loc. Autorul acestei cărți, Didier Plassard, este profesor de literatură comparată la Universitatea Rennes 2 – Haute Bretagne. Membru al Laboratorului de Cercetări asupra Artelor Spectacolului (CNRS), el a publicat studiul „L'Acteur en effigie” (1992), încununat cu premiul „Georges Jamati” și a semnat numeroase studii despre teatrul de avangardă, despre Jean Vilar, despre relațiile dintre teatru și film și despre relațiile dintre arta marionetei și celelalte arte.

Antologia sa se constituie într-o estetică și o istorie care urmărește evoluția spectacolului de animație și aventurile sale estetice, de la ipostaza de teatru sacru (așa cum apare în fragmentul din „Dhama Pawayangan“, tratat destinat dalang-ului din teatrul de umbre balineze), la cea de teatru popular ce se bucura de atenția adulților (ca în descrierea de către Gérard de Nerval a unui spectacol Karagöz, cenzurată din unele ediții ale jurnalului său de călătorie în Orient), de la măturii antice (Xenofon, Platon, Petronius, Apuleius, Heron din Alexandria) ce atestă răspândirea și diversitatea de forme a spectacolului de păpuși în antichitatea greco-romană, până la genialul eseu al lui Heinrich von Kleist care prefigurează conceptul de supra-marionetă al lui Gordon Craig.

Antologia ilustrează, printr-o selecție competentă, atitudinea față de această artă ce se conturează în

perioada romantică, conducând la concep-tul actual de spectacol de animație, atât prin textele unor teoreticieni

cât și prin cele ale unor creatori care fie că au realizat spectacole de animație (ca George Sand sau Richard Teschner – părintele teatrului modern de păpuși european, Lemerrier de Neuville și Séraphin – creatorii teatrului modern de umbre, anunțând filmul de animație), fie că au scris piese destinate acestui gen (ca Ghelderode și Jarry), fie că au văzut în teatrul de păpuși un principiu fundamental care le-a influențat opera (Eugen Ionescu). Antologia dedică un larg capitol și avangardei secolului al XX-lea, care nu numai că descoperea posibilitățile uriașe de expresie ale teatrului de păpuși (Meyerhold), dar îl și practica sub forma unor proiecte incitante (teatrul mâinilor preconizat de Blaise Cendrars) sau cu rezultate remarcabile (Oscar Schlemmer, Fortunato Depero, El Lissitzky, Vilmos Huszár, prezenți în această antologie prin mărturii de creație puțin cunoscute). Dintre regizorii cei mai importanți care au dat o nouă dimensiune teatrului de animație sunt prezenți în antologie atât clasici ai genului (ca Obraztsov sau Malik), cât și realizatori de sinteze originale ale mijloacelor animației cu cele ale teatrului dramatic, ca Peter Schumann, Joan Baixas (care a colaborat cu Miró la realizarea unui memorabil **Ubu rege**), Tadeusz Kantor, Antoine Vitez (care a avut o îndelungată colaborare cu Alain Recoing), Dario Fo și Carmelo Bene.

Antologia cuprinde etapele esențiale ale evoluției conceptului de spectacol de animație și relevă amploarea fenomenului în care au fost implicați, la cumpăna dintre secole, unii dintre cei mai importanți artiști și teoreticieni. Aceștia vedeau în el teatrul viitorului, sedusii fiind de posibilitatea de a da operei plastice o dimensiune temporală, de a dezvolta un limbaj poetic, metaforic, de caracterul său de artă instrumentală adecvată reprezentării atât a grotescului cât și a sublimului, de posibilitatea realizării unor noi sinteze de mijloace menite să revigoreze teatrul dramatic.

Antologia lui Didier Plassard poate fi citită cu interes de către specialiștii spectacolului de animație, dar ea este și o călăuză pentru cei care doresc să se inițieze în această artă.

CRISTIAN PEPINO

* DIDIER PLASSARD – „Les mains de lumière“. Anthologie des écrits sur l'art de la marionnette, Edition Institut International de la Marionnette. Charleville-Mézières. 1996.

NOI ÎN LUME

Căruța cu paiate, model 1997 (1)

In fervoarea european-, ba chiar mondial-integristă imediat postrevoluționară, au luat ființă la noi un număr de teatre bilingve care-și anunțau, cu mult patos patriotic, dorința de a contribui la cunoașterea reciprocă a respectivelor culturi teatrale prin traducerea și jucarea textelor românești (în primul rând) contemporane în

engleză, franceză ș.a.m.d. și, invers, prin traducerea și jucarea în românește a unor piese de actualitate americane, franțuzești ș.cl. Cu vremea, frumoasele proiecte din statut au luat-o cântinel pe un drum cu sens unic; s-au jucat, adică, de către actorii români, în fața publicului românesc, dar în limba originală, texte străine, mai mult sau mai puțin recente, și atât. De ce? Probabil, de francofoni și anglofoni ce suntem, împrejurare ce s-a vrut, bănuiesc, demonstrată și prin turnee cu operele în chestiune pe meleagurile lor natale. Cât de tare i-o fi emoționat pe spectatorii din alte țări ascultarea unor piese din literatura proprie,

declamate – cu inevitabil accent carpato-dunărean – în limba proprie, nu știu. Știu doar că, ori de câte ori am avut ocazia să stau de vorbă cu oamenii de teatru sau chiar cu oamenii obișnuiți din felurite țări europene, aceștia, lăudând cu căldură sau cu măsură teatrul românesc, întrebau invariabil: „Dar dramaturgia? Nu există piese românești? De ce nu le traduceți? De ce nu veniți cu ele aici?” Curiozități evropenești...

Acestora a încercat să le dea, cât de cât, răspuns o inițiativă particulară de proporții modeste, dar de o eficiență reală și imediată. Italienista Carmen Velcu, redactor la Radio România Internațional, s-a apucat să traducă în limba lui Pirandello piese ale unor autori români contemporani, după care a întemeiat o fundație culturală numită Euroart, spre a putea cuibări sub o aripă oficială mica trupă botezată Romthalia și alcătuită din actorii Jeanine Stavarache și Ștefan Velniciuc, Cristina Deleanu și Eugen Cristea. Rodul acestor combinații artistico-administrative a fost un spectacol cu versiunea italiană a piesei lui Teodor Mazilu **Don Juan moare ca toți ceilalți** (Don Giovanni muore come tutti gli altri), pus în scenă, cu generosul sprijin logistic al Teatrului Național din București, de către Renato Giordano, dramaturg și regizor (și posesor, la Roma, al unei săli de teatru proprii). Primind binecuvântarea avizată a lui Ion Cojar, directorul TNB, și a Oanei Popescu, consilier de specialitate în Ministerul Culturii (care a contribuit și el, cu o fărâmitură bugetară, la deplasare), spectacolul a pornit, la începutul lui iulie, spre Italia, invitat la festivalul de la Caltabellotta, în Sicilia. Cât de simplu pare totul...

Sicilienii și noi

Că totul doar pare simplu, nefiind, în realitate, deloc așa, aveam să constatăm atunci când, după aproape o zi de drum în autocarul aspectuos, dar sărac în dotări utilitare al companiei „Ognivia” (parcă te-ai lipsi de aer condiționat și de televizor în favoarea altor instalații...) ajungem, în fine, la Borș. Căci, dacă vameșii români se

mulțumesc să ne dea jos din autobuz și să ne inspecteze sumar bagajele înșirate, la botul calului, direct pe asfalt, omologii lor maghiari își iau meseria (și renumele) în serios, obligându-ne să cărăm în baraca destul de mizeră a vămii absolut tot: valize, sacose, genți, pungi și punguțe, care vor fi desfăcute, pipăite și scotocite cu o conștiinciozitate dezmințită parțial de un zâmbet nițel batjocoritor. „Eh, ce să-i faci, ei sunt în NATO!”, ne gândim, ca tot românul obsedat de politică. Între timp, pe lângă noi trec, salutate din mers (la propriu!), mașini turcești, nemțești, austriece...

Dar, ce-i drept e drept, pe șoselele ungurești se ajunge mult mai lesne la inima pactului nord-atlantic: nu tu gropi, nu tu leșuri de animale, numai lumină și marcaje proaspete, impecabile... Marea surpriză ne-o aduce însă Slovenia, colega noastră de pe banca repetenților: autostrăzi ultramoderne, „popasuri” cu anexe sanitare de o curățenie cum nu întâlnești la noi nici în spitale, sate construite parcă pe un platou de filmare, case văruițe, dichisite, răsărind dintr-o revărsare de flori multicolore – te cuprinde, nu știu cum, un fel de rușine și fluier, mioritic, a pagubă. Mai avem mult până departe...

Prin contrast, Italia apare, în împrejurimile Triestului, cam neîngrijită; vezi, pe șosea, praf și gunoaie; mai vezi însă – și nu te șochează câtuși de puțin – și inscripții bilingve (Opicina–Općine), în folosul celor câtorva sute de sloveni care conlocuiesc pe-acolo. Mai oprim, în fugă, la Veneția-Mestre, Bologna, Florența (în mijlocul unei mări de japonezi cu pălăriuțe albe) și iată-ne, în fine, la Roma, de unde vom lua trenul spre Palermo. În gară, încurcături cu biletele, agitație, nervi, jurăminte („în viața mea n-o să mai...”), vorbe tari și gesturi mari. Dar, firește, totul se rezolvă și ne instalăm, de bine-de rău, în tren, unde nu găsim locuri împreună. Călătoresc, într-un compartiment „de clasă”, cu o bătrână din Sciacca și o mamă cu două fete (tare urîțele) din Marsala („Nu se face vin pe-acolo?” – „Ba da, ba da!”, se bucură ele), care duc o cușcă unde moțăie, plictisit la culme, un motan târcat. Sunt, toate, foarte amabile, mă ajută să-mi urc bagajele în plasă și mă privesc cu respect și, parcă, un pic de compasiune când află că lucrez cu teatrul și cu artiștii...

Oboseala cruntă a celor două zile și două nopți de drum e răsplătită dimineața, când, de pe puntea feribotului care trece printre Scylla și Caribda, nu știu ce să privesc mai întâi: coasta continentală ce se pierde în urmă într-o ceață ușoară, Messina ce se apropie strălucind în soare sau albastrul incredibil al Mediteranei... Încă vreo trei ore cu trenul până la Palermo (unde observ, în treacăt, balcoane pline de rufe sau închise cu geamuri improvizate, „ca la noi”) și două ore cu mașina printre munți scunzi, dar stâncoși și pustii, pe care aștepti să răsară siluetele bandiților călare din filmele lui Francesco Rosi, și ajungem, livizi și amețiți; la Torre Macauda, punctul-terminus al primei etape a călătoriei. Nu e o localitate propriu-zisă, ci un fel de sat de vacanță aproape de țărmul mării: o grădină uriașă, plină de palmieri și de leandri înfloriți în alb, roz și roșu, de cactuși și de smochini, adăpostește un hotel lătăreț și zeci de vile albe, apoi piscine, piste de minigolf și terenuri de tenis. Dar spectacolele nu se vor da aici – aici lumea a venit să se odihnească! –, ci la Caltabellotta, sus pe munte (cam 30 de minute cu mașina), unde, printre căsuțele

înghesuite pe străzi în pantă repede, și-a găsit locul un mic teatru în aer liber (vreo 300 de locuri). Aici, și în alte localități din jur, se celebrează anual, printr-o suită de premii ce-i poartă numele, memoria marelui actor sicilian de film și teatru Salvo Randone. Programul festivalului, condus cu fantezie financiară și chibzuință artistică de Totò Nicosia, om al locului, este, în fiecare an, același, chiar dacă sediul lui se mută: unei secțiuni în concurs, rezervată teatrului de amatori („teatro di base“, spune afișul), îi urmează o reprezentare susținută de un invitat de onoare (în 1995, acesta a fost Teatrul Mic din București, cu **Pescărușul** Cătălinei Buzoianu, toată lumea, fără exagerare, vorbind încă despre „quel meraviglioso spettacolo“, iar în 1996, un teatru moscovit – au uitat care – cu un Pirandello) și decernarea premiilor „pentru carieră“ unor importanți dramaturgi, regizori, actori italieni.

Tot astfel și acum. În prima seară, asist la împărțirea laurilor câștigați de amatori – trupe din Napoli, Verona, Mantova, Catania, sosite aici cu montări ambițioase (**Romeo și Julieta**, **Căsătoria** lui Gogol, dar și piese italienești contemporane) – și, fiindcă mi se închid ochii de oboseală, la numai o parte dintr-un spectacol Pirandello, **Viața ce ți-am dat**. Reprezentația e decentă, „curată“ (și urmărită cu totală participare de public, format din oameni de teatru, dar și din locuitori ai ținutului), însă mie îmi atrage atenția altceva: condițiile tehnice sunt destul de precare, microfoanele, plasate la nivelul scenei, captează și amplifică orice zgomot (pași, răsuflări), în schimb vocile actorilor răsună parcă din difuzor, lipsite de nuanțe și modulații. Cum se va juca aici **Don Juan**...?

Este întrebarea pe care și-o pun, a doua zi, și actorii, și Carmen Velcu, și regizorul tehnic Nicolae Ieremciuc, și „sunetistul“ Laurențiu Calomfirescu, ba chiar și regizorul... Cu atât mai mult cu cât luminile, schițate, la București, doar în linii mari, ridică acum o dificultate, s-ar părea, insurmontabilă: instalația e cam primitivă și, în plus, nu există personal calificat! După două nopți de repetiții extenuante, încheiate la 4 dimineața, toată lumea – inclusiv eu, care am asistat la cea de a doua, chipurile mai avansată – e cu nervii la pământ. „O să ne facem de râs!“, „Ar trebui să nu jucăm!“, „Nu se poate, e de neînchipuit!“, „Hai acasă!... Doar Pasquale, care se va ocupa, până la urmă, de lumini, deși el e sonorizator, poartă pe chipul frapant de asemănător cu al lui Michele Placido un zâmbet de încurajare – „Lasă, o să fie bine, sunt sigur...“ – și ne poștește să cântăm cu el șlagăre de acum 20 de ani; și are o provizie nesfârșită...

În seara spectacolului, toți sunt palizi, dar calmi. Ei, fir-ar să fie, acum ori niciodată! În „sală“, unde s-au adunat mult mai mulți spectatori decât ne-am fi așteptat (Pietro, îngerul nostru păzitor, a adus și vreo douăzeci de români stabiliți definitiv sau temporar prin zonă), eu stau țepănă pe scaun și aproape că n-am curajul să mă uit spre scenă... Dar, după primele cinci minute, mă relaxez. Totul merge strună – luminile, sunetul, avea dreptate Michele Placido. Ștefan Velniciuc (Don Juan), Jeanine

Stavarache (Maria Magdalena), Eugen Cristea (Paznicul), Cristina Deleanu (Maria Antoaneta) joacă foarte bine, cu vervă și intensitate, concentrați și totuși destinși, italiana lor sună parcă mai natural ca oricând, nu apare nici o poticneală, nici un accident, Daiana Andreianu și Raluca Vornicel, balerinele-figurante, se mișcă dezinvolt, „suflatul“ lui Carmen Velcu nu e trimis de microfoane, ca în seara trecută, spre sală. Spectatorii sunt atenți, reacționează corect, savurează umorul atât de special al lui Mazilu. Și nici chiar atunci când, în mijlocul reprezentației, începe să plouă ușor – în Sicilia, în luna iuliei, aveau să exclame cu minunare localnicii – nu sunt mai mult de 10-12 cei ce-și părăsesc locurile, ca să se adăpostească... La sfârșit, aplauze, strigăte de „Bravi!“, zâmbete satisfăcute. Românii și italienii care au colaborat – Stefania, asistenta scenografă, reconfortantul nostru Pasquale, un alt sunetist, Luciano, „omul la toate“, un bătrânel mic și știrb – se felicită reciproc; Renato

PREMIO RANDONE. STASERA LA PREMIAZIONE

Ai «confini della realtà» il Don Giovanni di Teodor Mazilu

CALTABELLOTTA - Come nel paradigmatico «Porte chiuse» di Sartre, l'inferno in cui Don Giovanni si trova a precipitare dopo l'incontro con il Convitato di pietra, ha sembianze antimetabliche, vagamente simboliche, luogo di reclusione per nuove amarezze o rinnovato assillo esistenziale. Siamo, se volete, dalle parti di un night malformato, illuminato rosso-fuoco, fumigante, del tutto simile a quello contiguo ad alcuni hotel dell'Est europeo, dove (arguta intuizione del regista Renato Giordano) la mischia italiana dei Cugini di Campagna fa da colonna sonora alla triste esibizione di camerieri e ragazze sul

CALTABELLOTTA - Finale di grandi firme, stasera alle ore 21,15 in piazza Teatro per l'incontro conclusivo del «Premio Salvo Randone». Verranno, come già annunciato, assegnati i Premi alla carriera. I riconoscimenti quest'anno andranno a Rossella Falk, Franca Valeri, Maurizio Scaparro, Raf

Vallone. I premi «Palco Cinema» andranno invece quest'anno a Guia Ielo e Alessandro Haber.

Altro riconoscimento alla memoria della giornalista Roza Troianelli, recentemente scomparsa. Carlo Maria Pensa verrà inoltre premiato quale miglior drammaturgo dalla Fiesd. La serata conclusiva di stasera verrà presentata dall'attrice Daniela Foggi e dall'autore Rosario Gagli.

Guia Ielo

con un carcere-leproserie (vigorosa la partecipazione di Eugen Cristea), le cui bande, sfioriti di lucido,

comodità di giudizio faria nella immutabilità del personaggio dissolto e donaiolo che la storia gli assina.

Prodotto dalla Compagnia Romthalia, in collaborazione con il Teatro Nazionale Bucarest, il Don Giovanni Mazilu è un benvenuto esempio di integrazione: dice: quella italiana e quella rumena. Ne dà prova tangibile in voglia di cimenta con l'idioma italiano, da parte di attori a noi sconosciuti ma di notevole popolarità patria.

Un particolare plauso al protagonista Ștefan Velniciuc, che ben alterna momenti di rabbia e scetticismo, ad altri di estenua-

Extras din cronică semnată de Angelo Pizzuto și apărută în „Il Giornale di Sicilia“

Giordano care, timp de câteva zile, a strâns din dinți ca să nu izbucnească (împotriva cui, de fapt?), râde acum din toată inima, Andrea, fiul lui, un băiat de 12 ani, inteligent și serios, zburdă de la unul la altul... Slavă Domnului, s-a terminat cu bine!

O confirmă și Premiul Caltabellotta, decernat trupei Romthalia și înmănat protagonistului Ștefan Velniciuc, în seara următoare (printre premianți numărându-se, la capitolul „carieră“, Raf Vallone, Rossella Falk, Alessandro Haber, regizorul Maurizio Scaparro), o confirmă și notițele sau cronicile elogioase apărute în jurnalele siciliene, o confirmă și dorința directorului Totò Nicosia de a avea compania ca oaspete „eventual, și în timpul stagiunii“, o confirmă entuziasmul unor ziariști tunisieni care, asistând întâmplător la spectacol, au sugerat trupei să facă o vizită și la Festivalul de la Cartagina...

Și toate astea mulțumită nu lui Shakespeare sau lui Sofocle, ci lui Teodor Mazilu. Și, firește, celor ce s-au gândit la el și care aveau să-l ducă, pe drumul spre casă, și la Veneția. Nu în septembrie, ci tot în iulie!

Alice Georgescu